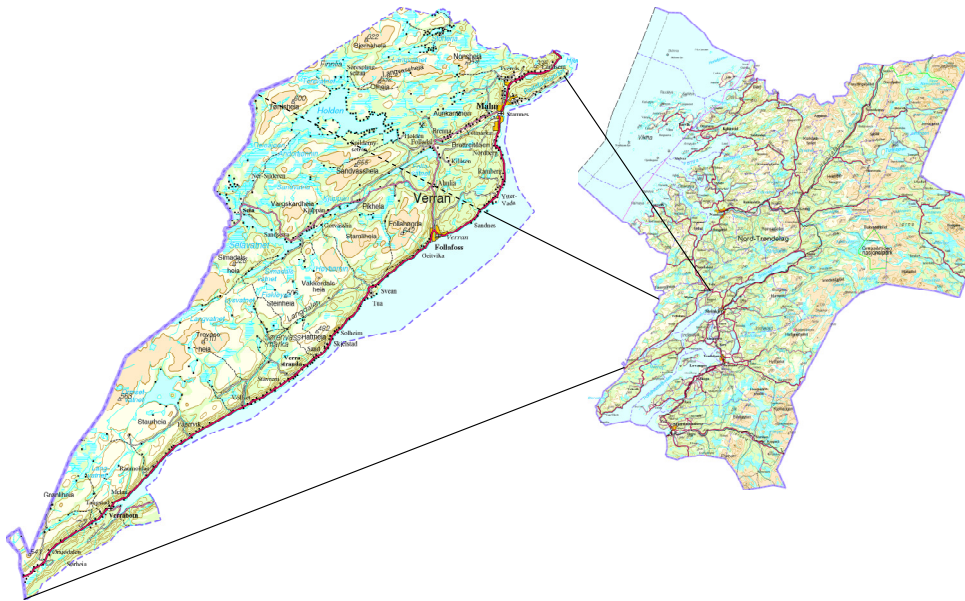

Søknad om pilotprosjekt "Verran" Småsamfunnssatsing

1. Bakgrunn

Verran kommune har en rekke utfordringer knyttet til utviklingen av samfunnet, og ønsker gjennom et prosjekt i regi av Småsamfunnssatsinga å ha fokus på og gjennomføre en rekke delprosjekter over de kommende 5 år å forsøke å påvirke utviklingen i positiv retning.

1.2. Historikk

Dagens Verransamfunn er et produkt av en historisk sterk industritradisjon over de siste 100 årene. Både Malm og Follafooss er i stor grad oppbygd rundt to hjørnesteinsbedrifter.

Follafooss (500 innbyggere) ble i sin tid oppbygd rundt sagbruk og senere tresliperi, samt en betydelig utbygging av vannkraft. Dagens situasjon preges av en stor tremassebedrift, Sødra Cell Folla AS med 74 ansatte, samt noen mellomstore bedrifter innenfor mekanisk industri, samt smoltproduksjon.

Malm (1250 innbyggere) er bygd opp rundt gruvedrift, som startet i 1906, og ble drevet frem til 1997. Bedriften, Fosdalen Bergverk AS hadde på det meste ca. 750 ansatte på 1960 tallet. Hele Malmsamfunnet var sterkt preget av en sterk bedrift, med en sterk ledelse. Malm kan for årene 1906 – 1990 på mange måter defineres som en "*company town*". Det var bedriften som bestemte det aller meste, og utviste også et betydelig samfunnsansvar ved å støtte opp under utbygging av samfunnshus, skole, o.s.v. Malm var i den periode bergverket eksisterte et samfunn med et klart klasseskille, mellom bedriftens ledelse ved ingeniørene og på den andre siden arbeiderne. Malm er klart oppbygd også med grunnlag i datidens klasseskille, ved at arbeiderne ble bosatt i selskapets boliger vest for Ressemelva og ingeniørene og ledelsen øst for elva.

Den øvrige delen av Verran (850 – 900 innbyggere) har vært og er sterkt forankret i jord- og skogbruk.

I 1964 ble Verran og Malm komme slått sammen, til dagens Verran kommune.

Verransamfunnet er også sterkt preget av at de to store bedriftene i kommunen stort sett hadde jobb å tilby ungdommen. Dette medførte i stor grad at de etter avsluttet grunnskole gikk rett inn i arbeid hos de to store bedriftene. Dette medførte at de ansatte hadde en stor og sterk realkompetanse i forhold til de arbeidsoppgaver de hadde i bedriften, men denne kompetansen var lite verdt ute i det øvrige samfunn, såfremt man ikke søkte arbeid i tilsvarende virksomhet. Nedleggelsen av gruvedriften i Malm skjedde samtidig med en betydelig (nesten fullstendig) avvikling av gruvedriften i Norge.

Det formelle utdanningsnivået blant kommunens innbyggere er derfor lavt.

Prosessen knyttet til at Staten v/ Industridepartementet i 1989 valgte å begjære Fosdalen Bergverk AS konkurs, medførte en voldsom bitterhet i Malm samfunnet. Denne bitterheten medførte en 10 års periode med "sorg", manglende tro på egne evner, påpekte ansvar for alle andre enn seg selv, delvis en mislykket omstilling og næringsutvikling.

Til forskjell fra en rekke andre steder med en sterk og stor hjørnesteinsbedrift som blir nedlagt¹ medførte dette i Verran og spesielt i Malm, at man "mistet" 10 år, til å pleie sin missnøye, påpeke alt som var galt, før man som et resultat av en bevisstgjøring og politisk prioritering har maktet å begynne å snu trenden og utviklingen.

Kommuneøkonomien forverret seg også betydelig i denne perioden, og det har etter årtusenskiftet vært påkrevd å gjennomføre betydelige omstillinger og effektiviseringer.

Hva slags arbeid folk har hatt på stedet og hva slags virksomheter bedriften har skapt, har preget generasjoner av mennesker som har levd her. Disse menneskene har også formet stedets kulturliv og det sosiale liv, enten det er organisert rundt aktiviteter eller er en uformell del av folks daglige liv og virke.

Nedleggelsessituasjonen i hjørnesteinsbedriften har påvirket hele lokalsamfunnet. Det påvirket andre bedrifter og servicenæringer som var avhengig av hvordan driften av hjørnesteinsbedriften fungerte, samt at nedskjæringer og fraflytting også rammet kommuneøkonomien og dermed servicerelaterte tiltak. I små lokalsamfunn vil man derfor få mer alvorlige konsekvenser av nedbemanning og nedleggelse av hjørnesteinsbedrifter.

For mange var overgangen fra sikkert arbeid til arbeidsledighet stor, og en greide ikke å omstille seg i forhold til muligheter for å få seg ny jobb og utdanning. I tillegg representerer arbeidsledighet problemer for den arbeidslediges familie og nærmeste i form av usikkerhet og endret livsmønster. Den arbeidsledige selv risikerer ofte tap av selvtillit, selvrespekt og sosial anseelse. Sosial bakgrunn, og spesielt foreldrenes økonomi, kan ha betydning når det gjelder sannsynligheten for å bli uføretrygdet. Ikke bare i ungdomsårene, men også som middelaldrende. Sosial arv er derfor en risikofaktor. Verran topper uførestatistikken på landsbasis.

Arbeidsledighet har vært og er fortsatt et betydelig problem, både for de som rammes og for samfunnet. For enkeltindivider er det ikke bare et spørsmål om inntektsbortfall og økonomiske vansker. Langvarig ledighet kan også føre til sosiale, psykiske og helsemessige konsekvenser.

	Verran	Fylket	Landet
Registrerte arbeidsledige 16-74 år som andel av arbeidsstyrken. Prosent	5,0	3,8	3,2
Menn	5,5	4,0	3,4
Kvinner	4,4	3,5	3,0

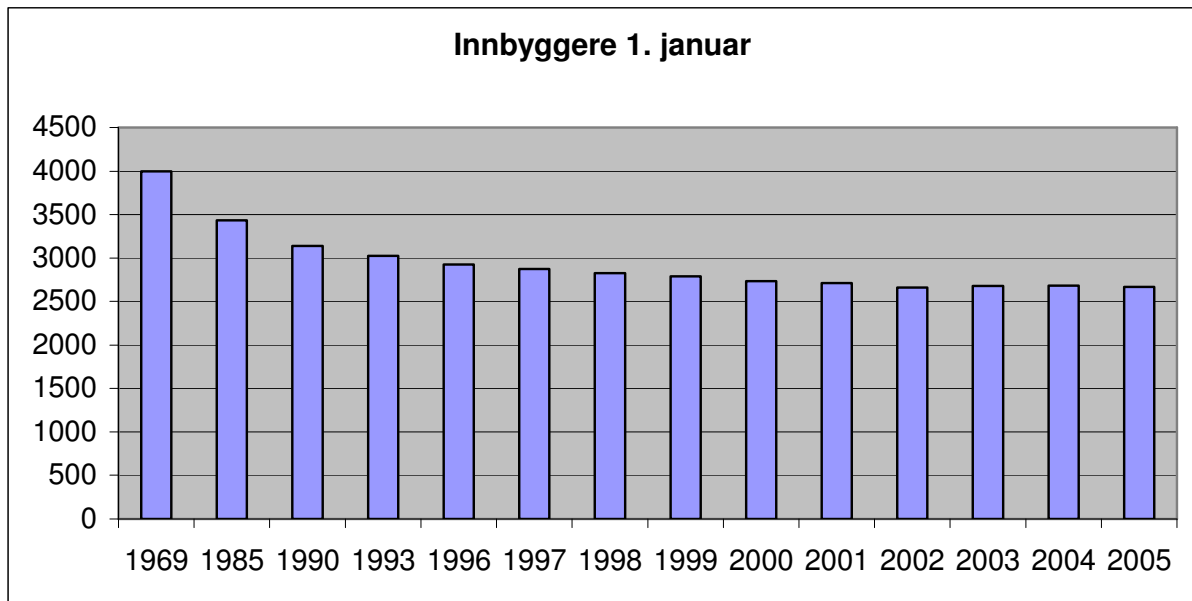
¹ Mo I Rana, Kirkenes, Follidal m.fl.

Samfunnet har etter nedleggelsen av bergverket vært preget av omstilling, og står overfor store utfordringer knyttet til befolkningsvekst og næringsutvikling.

1.3. Status 2006

1.3.1. Folketallutvikling - demografi

Verransamfunnet er i dag preget av en vedvarende nedgang i folketallet

Folketallutviklingen 1969 – 2005

Etter årtusenskiftet maktet man å snu utviklingen et par år.

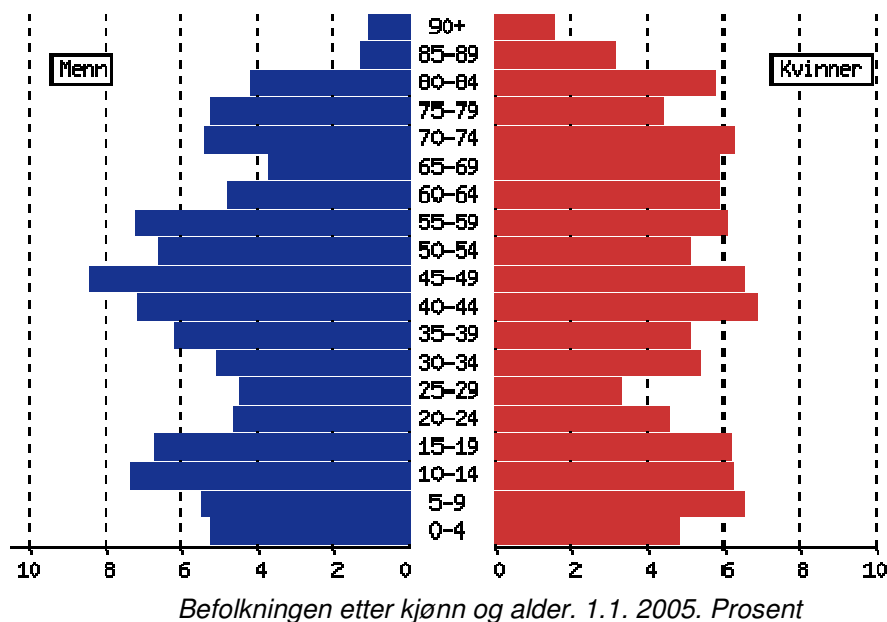
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fødselsoverskudd	-4	-14	-18	-18	6	6	-1	-16	-16	-6	-26	-24	-22	-12	-16
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	6	-39	-45	-25	-38	-33	-51	-31	-20	-50	3	-25	38	17	0
Folketilvekst	2	-53	-63	-43	-32	-27	-52	-47	-36	-56	-23	-49	16	5	-16

En hovedårsak til nedgangen er den demografiske sammensetning som er i kommunen

	Kommunen	Fylket	Landet
Andel barn og unge 0-17 år	22,1	24,7	23,6
Andel eldre 80 år og over	8,3	5,0	4,6

At Verran har en andel på eldre over 80 år som er dobbelt så stor som landsgjennomsnittet medfører at presset på kommunal tjenesteproduksjon innenfor

pleie- og omsorg er stort. Dette igjen medfører at kommunen benytter en relativt større andel av sine inntekter til dette området enn sammenlignbare kommuner.

Dagens demografiske sammensetning er også et produkt av at Verransamfunnet har vært og er en industrikommune.

Andre faktiske forhold som også er av stor betydning for Verransamfunnet er; arbeidsledige, pendlingsstruktur, andel uføretrygdede, sysselsetning fordelt på sektorer, inntektsnivå m.fl.

SSBs indeks for levekårsproblemer viser store forskjeller mellom kommuner i forhold til sosiale problemer. I Verran kan man se en hopning av levekårsproblemer, sammenlignet med andre kommuner.

Et resultat av å score så lavt på så mange sentrale statistikker over tid i forhold til en del negative faktorer, er samfunnets generelle omdømme. Varigheten er helt avgjørende og gir seg utslag i folks selvfølelse og selvbilde.

Samfunnet i Verran er preget av en vedvarende nedgang i folketallet. I forhold til demografi er kommunen spesiell med et høyt antall eldre, høy uføreandel og høy arbeidsledighet. Videre er mobiliteten blant arbeidssøkere lav. Disse elementene sammenholdt med et generelt lavt utdanningsnivå, kan over tid føre til en sosial marginalisering av en større befolkningsgruppe. Individuer og grupper kan også marginaliseres gjennom gradvise prosesser (arbeidsledighet med økt fattigdom og redusert sosial deltakelse, gradvis økt uførhet, vedvarende negativ omtale med mer). Sosial marginalisering av større befolkningsgrupper gir grobunn ikke bare for individuelle og familiære problemer, men også for sosial uro.

	Kommunen	Fylket	Landet
Sysselsatte 16-74 år (med bosted i kommunen). 4. kvartal 2003. Prosent av befolkningen	58	68	69
Menn	62	72	73
Kvinner	54	64	66
Registrerte arbeidsledige 16-74 år som andel av arbeidsstyrken. 2002. Prosent	5,0	3,8	3,2
Menn	5,5	4,0	3,4
Kvinner	4,4	3,5	3,0
Netto innpendling til Verran. 2001	-159	--	--
Andel uførepensjonister 16-66 år. 2002. Prosent	17,2	10,6	9,5
Bruttoinntekt per innb. 17 år og over. 2002	196 200	221 000	262 800
Menn	246 400	268 900	328 600
Kvinner	147 400	174 200	199 500
Sysselsatte fordelt på næring 2004. Prosent			
Primær	11,9	10,4	3,5
Sekundær	32,9	20,8	20,5
Tertiær	55,3	68,7	76,0
Sysselsatte fordelt på sektor. 2004. Prosent			
Offentlig forvaltning	37,7	34,7	30,4
Privat sektor og offentlige foretak	62,3	65,3	69,6

Andelen av de sysselsatte som er innenfor offentlig sektor er betydelig, og vesentlig høyere enn både nivå i fylket og landsgjennomsnittet.

1.3.2. Utdannelsesnivå

Andelen høyere utdanning blant befolkningen i Verran er betydelig lavere enn gjennomsnitt både i fylke og landet.

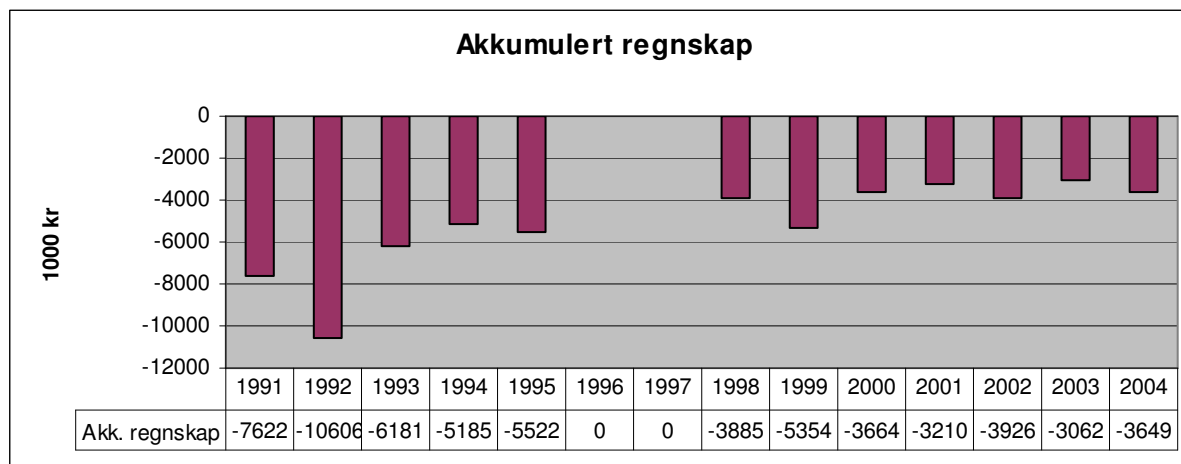
	Kommunen	Fylket	Landet
Andel barn 1-5 år med barnehageplass. Prosent	74,2	68,6	65,9
Elever per klasse, klassetrinn 1-7	16,9	18,0	19,5
Elever per klasse, klassetrinn 8-10	16,0	22,2	23,8
Andel elever i grunnskolen med spesial undervisning. Prosent	7,1	4,5	5,7
Andel av befolkningen 16 år og eldre med høyere utdanning. Prosent	11,2	17,5	22,3
Menn	10,6	15,6	22,1
Kvinner	11,7	19,4	22,5

Barnehager og utdanning 2002

Dette er et forhold som er av betydning også i forhold til næringsutviklings arbeid.

1.3.3. Kommuneøkonomi

Kommunens økonomi har over en rekke år vært hardt presset, noe som bl.a. har medført at mye av innsatsen har vært knyttet til å forsøke å rette opp den økonomiske situasjonen. Gjennom en tydelig politisk prioritering ved årtusenskiftet har man maktet å rette opp økonomien, samtidig som man forsiktig har igangsatt en del utviklingsprosjekter. Spesielt har man satset på næringsutvikling.

Akkumulert regnskapsresultater Verran 1991 – 2004

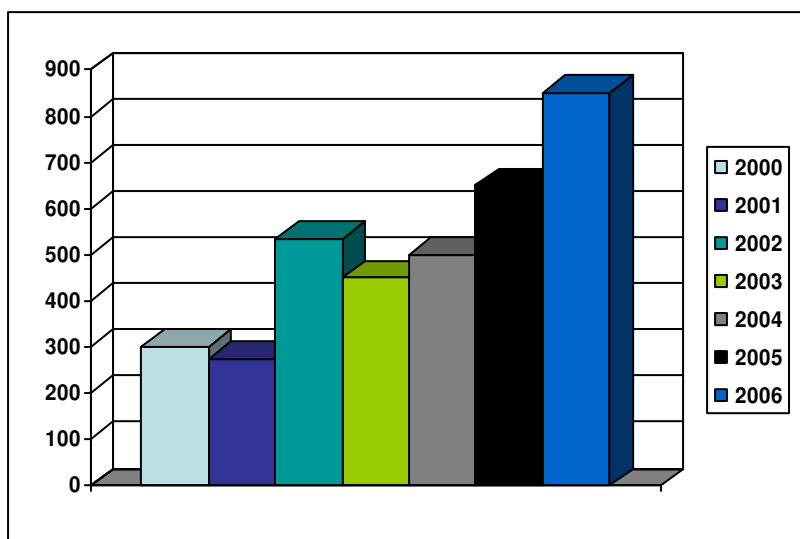
Regnskapet for 2005 viser et netto driftsresultat på 3.121.000.- (2,18 %). I 2006 vil kommunen ha dekt inn den siste delen av akkumulert underskudd, og kommunen vil derfor bli fjernet fra KR D sin ROBEK liste, og vil derigjennom gjenvinne sin økonomiske handlingsfrihet. Dette åpner opp for en større politisk handlingsfrihet som kan og bør benyttes til å iverksette utviklingstiltak.

1.3.4. Næringsutvikling

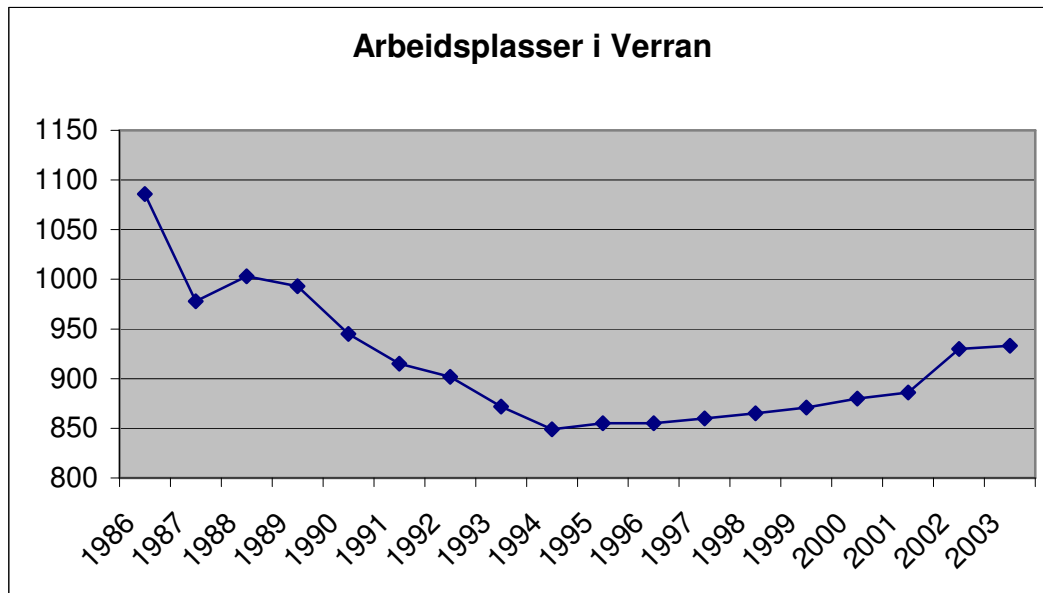
Kommunen har satset målbevisst og konkret på næringsutvikling over flere år. Kommunens bevilgning til dette er økt betydelig.

I kommunens strategiske næringsplan for årene 2006 – 2009 forutsettes at bevilgningene til næringsarbeidet skal øke med ca. 0,5 mill kr pr. år.

Kommunens satsing målt i kroner pr. innbygger er i Verran vesentlig høyere enn i sammenlignbare kommuner. Næringsapparatet består i dag av 3 faste ansatte. I tillegg samarbeider Verran med Inderøy og Steinkjer ved at disse

kommunene har etablert et felles næringsfond. Bevilgningen i 2006 fra Nord Trøndelag Fylkeskommune til INVEST² næringsfond er på kr. 2.000.000.- Av dette vil INVEST næringsfond bevilge 1,0 mill kr til et felles næringsprosjekt for Innherredskommunene. Dette prosjektet vil Verran vurdere på nytt ultimo 2006.

Utvikling arbeidsplasser i årene 1986 -2003

Når en vurderer statistikken mht. til de siste 5 år, for arbeidsplasser i Verran er det 5 "store" hendelser som må hensyntas:

1. Norske Skog nedbemanner i 2000 CTMP-fabrikken i Follafoss med 13 arbeidsplasser
2. Artic Marketing AS flytter i 2001 til Steinkjer med 31 arbeidsplasser
3. VitOmega flytter sitt salgskontor ut av kommunen i 2002 med ca 6 arbeidsplasser
4. Fosdalen Industrier AS har nedbemannet med ca 10 ansatte grunnet naturlig avgang og av andre årsaker i perioden 2000 – 2003.
5. Beitstad Snekkeri AS flytter i 2002 inn i kommunen med 13 nye arbeidsplasser
6. Solhøy Mekaniske flytter i 2003 inn i kommunen med 8 nye arbeidsplasser

I perioden 2000 - 2003 har Verran fått en økning på 53 nettoarbeidsplasser

Omsetningen hos kommunens næringsliv totalt sett, varierer noe over år, spesielt knyttet til markedsutviklingen i det markedet som kommunens største bedrifter leverer til.

² INVEST – Interkommunalt samarbeid mellom Inderøy, Verran og Steinkjer kommune

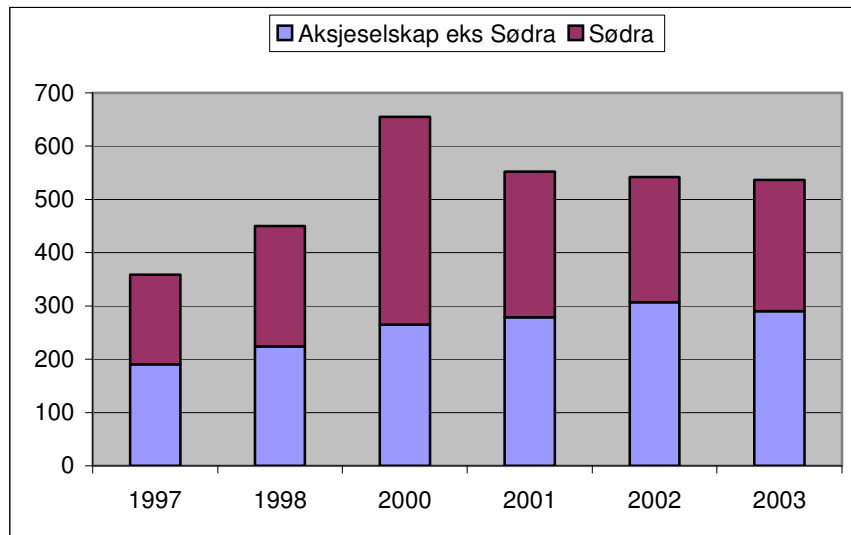

Diagram – omsetningsutvikling for aksjeselskapene (x mill kr)

Som vi ser av diagrammet, har omsetningen hos aksjeselskapene eks. Sødra, hatt en positiv utvikling i denne perioden. Potensialet for bedriftenes omsetningsøkning er betydelig.

1.3.5. Verransamfunnet sett utenfra (image)

Verransamfunnet sliter med omgivelsenes oppfatning av lokalsamfunnet og kommunen. Årsaken til dette er mange, bl.a.

- for mange "negative" ambassadører for Verran
- en vedvarende negativ fokus fra lokale / regionale media
- for mange innbyggere er mest opptatt av å slåss internt
- manglende media strategi fra kommunen

Trønder-flvisa

Æreløs etter tyveri-anklage

MALM: Kjell Storø (62) er i fem år blitt beskyldt av Verran kommune for ikke å ha betalt regningen etter sin mors begravelse.

Til kamp mot negative krefter

VERRAN: Etter et halvt år som ordfører, går Robert Bjørk til kamp mot de negative kreftene i bygda. Bjørk mener disse kreftene er årsaken til at hans forgjenger fikk en helsemessig knekk og at rådmannen nå har kastet inn håndkleet.

Vil stenge kirkene

VERRAN: Kirkestriden i Verran hardner til. Etter at konfirmasjonene er overstått, anbefaler nå lederen i kirkelig fellestråd at kirkene stenges.

Stengte dører i Verraparken

VERRAN: Det er kroken på døra for daglig drift av kafeen og motellet i Verraparken.

Tilfeldige ingresser fra TA det siste halve året.

Det er grunnlag for å anta at slike mediaoppslag medfører at både innbyggerne i kommunen og ikke minst personer og institusjoner utenfor kommunen blir påvirket av slike oppslag. Over tid medfører dette at troen på egne krefter og prosesser blir svekket, og omgivelsene, for eksempel næringsliv finner det mindre interessant å satse i vår kommune. Spesielt kan dette gi seg utslag i at lokalt næringsliv kan ha økt utfordringer knyttet til å rekruttere kompetente medarbeidere.

Verransamfunnets identitet

Et steds omdømme er langt fra basert på objektive faktorer alene. Hvis man er inne i en "ond sirkel" og et sted ønsker å skape et nytt "image", er det viktig å få kunnskap om så vel lokale ressurser og interesser, som selvforståelse og eksternt omdømme. På mange måter er det snakk om å komme fra et stigmatisert sted, som har med seg en del faktorer over tid, som kan virke negativt på befolkningen. Slike faktorer bidrar til å redusere graden av attraktivitet ved stedet. Over tid medfører dette at troen på egne krefter og prosesser blir svekket, og omgivelsene, for eksempel næringsliv finner det mindre interessant å satse i kommunen. Slik blir mer kollektive bilder av bygda, og stedet skapt og befestet.

Stedets identitet formes både av de som bor og arbeider her og av utenforstående som ser stedet i lys av dets omdømme (for eksempel i media). Kommunens omdømme dreier seg om ulike typer forestillinger eller oppfatninger om stedet. Dette danner et grunnlag for hvor attraktivt stedet oppfattes å være. Dette i tillegg til en del ytre faktorer / kvaliteter som boligtilgang, boligpriser, kultur- og fritidstilbud med mer.

2. Utviklingsprosjekt – Verransamfunnet

Verran kommune ønsker å gjennomføre et prosjekt over 5 år, med følgende hovedtemaer:

- A. Forskningsprosjekt for måling og vurdering av status og utvikling mht. omdømme (image)
- B. Utviklingsprosjekter (flere) knyttet til bevisstgjøring og mobilisering av de "gode kreftene" blant kommunens innbyggere. Utvikle og bygge større fremtidsro og stolthet over egen kommune og lokalsamfunn.
- C. Fysiske tiltak og prosesser som understøtter og utvikler pkt. B. Spesielle områder er stedsutvikling, næringsutvikling – dvs. samfunnsutvikling.
- D. Bygging av merkevaren Verransamfunnet

2.1. Forskningsprosjekt

Vi anser det som nødvendig og hensiktsmessig å gjennomføre med ekstern bistand en omfattende vurdering og analyse av Verran samfunnets omdømme pr. medio 2006. Dette omfatter alle lag og deler av Verransamfunnet – intern omdømme. Dette delprosjektet utføres av ekstern leverandør/institusjon. Dette kan for eksempel være Norsk Senter for Bygdeforskning eller annen kompetent institusjon. Det

gjennomføres en løpende følgeforskning på temaet over hele prosjektperioden, for derigjennom å få avklart og bekreftet om ønsket utvikling oppnås, og hvilke tiltak som virker. Det legges opp til en nær kontakt mellom dette delprosjektet og de andre delprosjektene.

2.2. Utviklingsprosjekter (myke tiltak og prosesser)

Dette området vil omfatte en rekke delprosjekter, som alle skal ha som målsetning at de innvirker positivt på Verransamfunnets utvikling. Spesiell fokus på å fremme de positive og gode kreftene i samfunnet. Spesiell fokus på ungdom og kultur, for derigjennom å utvikle en stolthet, identitet og tro på eget lokalsamfunn.

2.3. Fysiske (harde) tiltak og prosesser

For å kunne utvikle et bedre samfunn, må en rekke konkrete tiltak videreføres og startes. Kommunens arbeid med stedsutvikling (sentrumsutvikling av Malm) videreføres og forsterkes. Et integrert og koordinert samarbeid mellom kommunens næringsavdeling, næringslivet og småsamfunnsprosjektet etableres. Et av hovedmålene er at man gjennom prosjekter og tiltak utvikler et lokalsamfunn som fremstår som vesentlig mer attraktivt, noe som er påkrevd i forhold til å kunne bidra til en god og vellykket næringsutvikling. Næringslivet melder nå om utfordringer mht. å klare å rekruttere kompetent arbeidskraft. Deler av fremtidens arbeidskraft må derfor rekrutteres utenfra, og Verransamfunnet må da fremstå som et attraktivt samfunn, inneholdende de nødvendige kvaliteter og tilgang på relevante tjenester.

2.4. Bygging av merkevaren Verransamfunnet

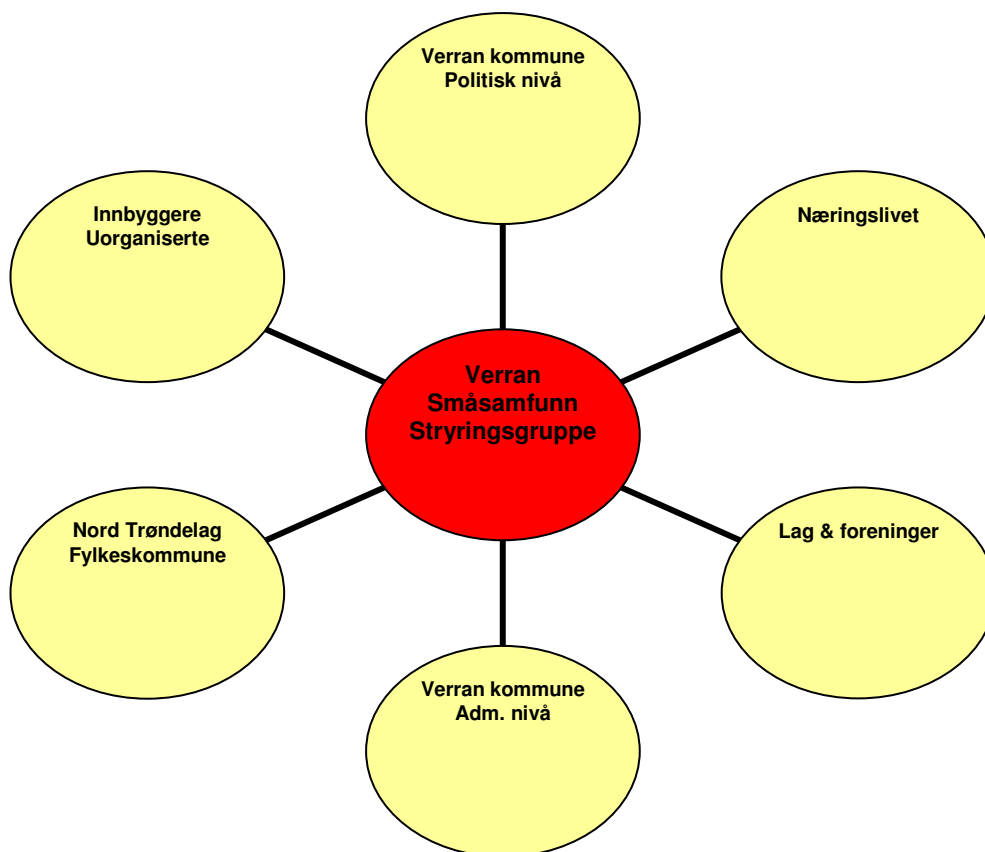
Gjennom de konkrete tiltak både mht. myke og harde tiltak og prosesser, er det nødvendig å ha en felles målsetning og konkrete tiltak for å utvikle selve merkevaren Verransamfunnet. Merkevaren skal i løpet av prosjektperioden være utviklet og implementert i Verransamfunnet.

3. Bemanning og ressurser

For forskningsprosjektet leies inn kompetanse og kapasitet. For det øvrige deler av prosjektet engasjeres prosjektmedarbeidere med kompetanse innenfor relevant fagområder. Det etableres effektive samarbeidsløsninger mellom prosjektet og kommunens ordinære organisasjon, spesielt næringsavdelingen og plan & utvikling. Det engasjeres to prosjektmedarbeidere for hele prosjektperioden.

4. Organisering

Prosjektet er forankret i Verran kommune ved vedtak i kommunestyret. Det må legges stor vekt på å forankre prosjektet og målsetningene i hele Verransamfunnet. Samarbeid må derfor etableres med lag & foreninger, næringslivet, ungdomsorganisasjonene, og også de uorganiserte innbyggerne. Prosjektet søkes gjennomført gjennom et partnerskap med Nord Trøndelag Fylkeskommune, som også inngår i den formelle styringsstruktur.

Det etableres en egen prosjektorganisasjon, med en styringsgruppe som rekrutterer medlemmer fra alle de seks gruppene i ovenforstående figur.

Arbeidsgiveransvaret for de prosjektengasjerte medarbeidere og formell kontraktspart for den eksterne forskningsinstitusjon legges til Verran kommune. Kommunen holder videre nødvendig infrastruktur for prosjektet, s.s. kontor og nødvendige tekniske hjelpemiddel. Det etableres eget prosjektrekskap for prosjektet, integrert i kommunens regnskap.

5. Kostnader og finansiering

Det er vanskelig å eksakt oppgi en endelig kostnadsramme for dette prosjektet, da flere faktorer foreløpig er usikre. Dette gjelder spesielt kostnadene knyttet til forskningsdelene av prosjektet.

Med to prosjektmedarbeidere med tilhørende kostnader, anslår vi det årlige kostnadsnivået å ligge på ca. 1,2 mill kr. Prosjektet bør gå over 5 år, og har derfor en total ramme på ca. 6,0 mill kr.

Finansieringen av prosjektet er foreløpig usikkert, men forutsettes skje gjennom bidrag fra Kommunal og Regionaldepartementets småsamfunnssatsing, Nord Trøndelag Fylkeskommune og egenfinansiering.

Kommunens ledelse har drøftet prosjektet med Fylkesmannen i Nord Trøndelag, og de uttrykker seg positivt til prosjektet, og en mulig finansieringskilde for å avlaste kommunens andel, er de årlige skjønnsmidlene som skal gå til utviklingsprosjekter med overføringsverdi.

6. Overføringsverdi til andre lokalsamfunn

Ved å gjennomføre et prosjekt som her beskrevet, er vi trygge på at man vil kunne oppnå resultater som har nasjonal overføringsverdi. Man vil gjennom utarbeidelse av klare målsetninger, forskning, måling av resultater under vegs, vurdering av hvilke tiltak som virker som ønsket, hvilket som ikke virker og lignende, får en god dokumentasjon på prosjektet.

Verran samfunnet er nok ikke det eneste på nasjonalt nivå som har utfordringer knyttet til en slik problemstilling, slik at resultater gjennom vårt prosjekt klart bør kunne gi impulser og ideer til andre lokalsamfunn.